

Stichting Beter Zeist

Secretariaat:
Griffensteijnseplein 22
3703 BG Zeist
T: 06-46082657
KvKnr.:30250364
NL98 INGB 0005 8035 12
E: beterzeist@gmail.com
W: www.beterzeist.nl (oud)
W: www.beterzeist.com

Aan Provinciale Staten van Utrecht
(t.a.v. de commissiegriffier Omgevingsvisie de heer R.J. Poort)
Postbus 80300, 3508 TH Utrecht
per e-mail: zienswijze.ogv@provincie-utrecht.nl

Zeist, 2 november 2020

Betreeft: Zienswijze over Ontwerp Provinciale Omgevingsvisie en Interim Omgevingsverordening

Geachte leden van Provinciale Staten,

Stichting Beter Zeist en haar voorganger is een ruim 13 jaar bestaand platform van burgerorganisaties in Zeist. Het werkgebied van de organisatie is de gemeente Zeist, waar nodig aangrenzende gemeenten en ten aanzien van algemene onderwerpen een groter gebied. Wij hebben de bovengenoemde ontwerpvisie bestudeerd en ondersteunen de zienswijze van Stichting Milieuzorg Zeist e.o. d.d. 2 november jl. en die van vereniging Werkgroep Natuurlijk Zeist-west van dezelfde datum. In dit verband heeft Stichting Beter Zeist nog de volgende opmerkingen en aanbevelingen.

1 Ad Proces

Wij complimenteren u met de aandacht die de provincie heeft gegeven aan de mogelijkheden voor participatie en inspraak over de componenten van de voorliggende visie. Ook zijn wij u erkentelijk dat u de zienswijzetermijn voor de ontwerpversie heeft verruimd tot met 2 november. Dat maakt het tevens mogelijk effecten van grote maatschappelijke betekenis, zoals de coronacrisis, mee te nemen bij deze zienswijze.

2 Ad Visie en basis

De opzet van de visie ziet er goed uit en vele van de daarin aangeduide ontwikkelingen zijn begrijpelijk. *Onze zorgen zijn vooral gericht op het onderliggende uitgangspunt van het (extra) faciliteren van de economische en bevolkingsgroei.* Dit is in feite het centrale thema dat de legitimering zal vormen voor ontwikkelingen die de leef- en woonomgeving van de bevolking bedreigen en aantasten. *Een onderliggende aanname is dat alles met elkaar valt te combineren, vrijwel zonder verlies van kwaliteiten en waarden. Die aanname delen wij niet.*

Klimaatverandering

Vele ingrijpende ontwikkelingen komen op ons af. De meest algemene daarvan is klimaatverandering. Die zal de komende tientallen jaren als gevolg van allerlei vertragingsfactoren nog (versneld) doorgaan, ook al zouden de emissies van broeikasgassen gaan dalen. Er zijn grote effecten van de klimaatverandering te verwachten op onder meer:

- de economie: de noodzakelijke aanpassing van goederen en diensten waaronder

gebruik van ICT, kunstmatige intelligentie en robotisering, regionaliteit, hergebruik en circulariteit;

- het landgebruik: aanpassing aan de gewijzigde omstandigheden en vereisten;
- de natuur: biodiversiteit, watermanagement, verandering soorten en omgaan met plagen en ziekten;
- de samenleving: aanpassing aan de nieuwe mogelijkheden en beperkingen;
- de mens: aanpassen van eigen gedrag en van omgaan met elkaar.

Het bovenstaande klinkt abstract, maar de klimaatverandering zal concreet uitwerken op alle aspecten van het leven en de omgeving. Alleen al de coronacrisis laat zien wat een enkel virus voor effecten op de samenleving en de mens kan hebben.

Er worden vele maatregelen voorgesteld om de genoemde ontwikkelingen te 'managen'. Met uitzondering van het ruimschoots faciliteren van economische groei zijn die vooral gericht op voortgaande ontwikkeling met een geleidelijke, relatief beperkte aanpassing. Een voorbeeld is het watermanagement waarop hierna onder punt 4.2 wordt ingegaan.

Politieke keuze: economische groei en bevolkingsgroei

De nadruk op verdere economische groei en bedrijvigheid zorgt voor veel extra bevolkingsgroei. Dat komt omdat deze groei de migratie naar de randstad bevordert vanuit 'perifere gebieden' ook van buiten Nederland. Bij stimulering van economische groei en werkgelegenheid¹ zorg je dus dat de omgeving dichtslibt en waarden en kwaliteiten teloorgaan. Niet alles kan tegelijk en ruimte kun je maar eenmaal tegelijk bezetten. Wanneer je de afgelopen tientallen jaren overziet wordt duidelijk, dat er nu voor de verre toekomst duidelijke keuzen moeten worden gemaakt wat wel en niet te

¹ Alleen al in de **U16-regio** leidt de politiek-economische ambitie tot een groei met **80.000 arbeidsplaatsen** met minimaal een woningbouwprogramma van **104.000 woningen**.

doen. Dus niet alles prioriteit geven, maar ook posterioriteiten bepalen. Bijvoorbeeld: door voor stimulering van economische en bevolkingsgroei te kiezen zal moeten worden ingeleverd op andere thema's. *Wij pleiten voor duidelijker keuze voor een duurzame samenleving en omgeving in plaats van een keuze voor economische groei en bevolkingsgroei. Niet alles kan tegelijk.*

Gevolgen

De groeiambitie van provincie en de Randstad gaat ten koste van andere provincies in Nederland. Die krijgen te maken met een krimpende en vergrijzende bevolking en moeten interen op hun voorzieningen. Daardoor ontstaat er nog meer krimp. Een vicieuze cirkel die voor meer problemen en extra kosten zorgt voor Nederland als totaal, voor de overvolle Randstad en voor de krimpgebieden. In feite worden we op die manier allemaal verliezers. Zelfs essentiële investeringen voor benodigde infrastructuur wordt de krimpgebieden al decennialang onthouden. Denk bijvoorbeeld aan goede (spoor)verbindingen naar de randstad en naar grensstreken in Duitsland en België. Het beleid kan echter geheel anders uitpakken wanneer Nederland als een netwerk wordt gezien. Dan moet juist in de 'vergeten en geëxploiteerde² gebieden' worden geïnvesteerd voor een goed werkende infrastructuur. Dat komt alle regio's ten goede.

Verstedelijking

Wat levert het volgen van de in de Povi gepresenteerde visie eigenlijk op voor de bevolking? Afgezien van de mooie ambities over groen en de unieke waarden van de provincie vooral verstedelijking. Dat betekent meer bedrijven, werkgelegenheid, huizen, distributiecentra, wegen, drukte en overlast, windmolens, zonnevelden etc. De keerzijde van extra investeren in de randstad, de provincie Utrecht en de regio Utrecht is een verdere aantasting van open ruimte, groen, rust en een prettige woon- en leefomgeving. Willen de inwoners dat wel? Nee. Uit resultaten van enquêtes en onderzoeken op landelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau blijkt juist het tegendeel. Groen, natuur en landschap staan daarin met stip op de eerste plaats (64-75 %), ver voor andere waarden. In de provincie Utrecht staat volgens de ter voorbereiding op de omgevingsvisie uitgevoerde enquête ook natuur op de eerste plaats met 63,8% en daarna volgt pas duurzaamheid met 35,1%. Werkgelegenheid komt op plaats 10 (12,6%). Dat laatste is niet zo verwonderlijk in deze provincie met doorgaans een tekort aan arbeidskrachten.

De verwachte groei wordt voorgesteld als een onvermijdelijke ontwikkeling, maar deze is wel degelijk te beïnvloeden. Het is eigenlijk een ambitie, een politieke keuze. De provincie zou onzes inziens in dit dichtbevolkte deel van het land niet verder moeten meewerken aan het stimuleren van een groeiambitie die ten koste gaat van de woon- en leefomgeving van de bevolking. Gun andere regio's ook het benodigde in dit kleine land.

Regio Utrecht

Veel onderdelen van de omgevingsvisie zijn de afgelopen jaren voorbereid in de regio Utrecht. Dat is geen overheid, maar een contact van 12 –16 gemeenten. Het probeert onder meer de regio in Europees verband volwaardig te laten meedoen. Door het extra stimuleren van economische groei moet Groot Utrecht een 'metropoolregio' worden. Die

² Denk aan de exploitatie van veen/turf, steenkool, olie, gas, zout, zand, grind, met als gevolgen verzakkingen, vervuiling en grindgaten en als tegenprestatie vuilnis, stortplaatsen, gevangenissen, maakindustrie, militaire terrein, politiek afgedwongen verhuizingen van enkele overheidsdiensten en de stichting van 2 universitaire instellingen (Twente en Maastricht).

topregio kan dan concurreren met andere grote regio's in dit werelddeel. Ook het Rijk ziet dat wel zitten en belooft daarvoor ruimhartig te investeren. Veel gemeenten zoals Zeist willen in de 'slipstream' ook een graantje meepikken uit de landelijke investeringspot. Bij de bevolking van deelnemende gemeenten zie je echter weerstanden ontstaan. Die zullen toenemen naarmate de woon- en leefomgeving verder wordt aangetast. Ook ontbreekt bij sommige gemeenten (zoals Zeist) informatie en participatie van de bevolking t.a.v. het voorgenomen regionale beleid en de ontwikkeling van regionale visies.

Sturingsfilosofie en regionale programmering

Volgens de sturingsfilosofie (par. 3.1) biedt de provincie "ruimte voor ontwikkelingen die passen bij de Utrechtse kwaliteiten, met het principe '*lokaal wat kan, provinciaal wat moet*' als basis en met de nadrukkelijke wens de doelen in samenwerking te halen." Onder het punt 'realiseren' staat dat gezorgd wordt voor '*regionaal programmeren*'. Aangezien de regio's geen bestuurslaag vormen die openstaat voor directe invloed van de bevolking is daar burgerparticipatie en inspraak niet van toepassing. Dat klemmt des te meer omdat op gemeentelijk niveau gemeenschappelijke compromissen van de regio worden gepresenteerd als onderhandelingsresultaten die alleen nog formeel ter discussie staan. Binnen een regio ontstaat vaak een politieke druk dat elke gemeente gelijkelijk op alle aspecten zou moeten deelnemen. Dat levert dan een soort 'eenheidsworst' op van voorstellen die voor alle deelnemende gemeenten zou moeten gelden. We zien dat bijvoorbeeld in de regio Utrecht gebeuren bij de woningbouwambitie. Waar blijft in dat geval de eigenheid van gemeenten gezien hun verschillende achtergronden, waarden, kwaliteiten en doelstellingen, zo is de angst van veel van hun inwoners. Zo ook in Zeist en omgeving.

Wij zijn van mening dat het (grotendeels) overlaten van de regionale programmering aan de regio's kan leiden tot het de facto buitensluiten van de bevolking bij de beleidsontwikkeling. En wat blijft er over van de eigen verantwoordelijkheid van de provincies t.a.v. de beleidsontwikkeling: vooral legitimeren van wat de regio's bedenken? Weliswaar stelt de provincie voor bepaalde onderwerpen kaders vast zoals het onlangs vastgestelde kader voor regionale programmering wonen en werken. Hoe de regio's dergelijke kaders invullen bepalen deze zelf in overleg met de deelnemende gemeenten. Maar dat gebeurt zonder participatie c.q. directe inspraak vanuit de bevolking. Wij vragen ons af of de provincie op deze wijze haar eigen verantwoordelijkheid zou moeten vormgeven. Dit ook gezien de te verwachten effecten op het maatschappelijk draagvlak van het beleid tijdens de uitvoering.

Ad thema's Povi

Ad 4.1.1 Milieu en gezondheid

Volgens de 5^e ambitie wordt gestreefd in 2030 in de hele provincie te voldoen aan de advieswaarden van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO). Houtrook wordt in de Povi genoemd als probleem in het kader van gezondheid (p. 57). Inmiddels staat wel vast dat houtrook ernstige gezondheidsschade veroorzaakt en voortijdige sterfte (astma en andere ziekten). In de Interim Omgevingsverordening wordt echter alleen ingegaan op geuroverlast, waarschijnlijk i.v.m. veehouderij. *Wij bevelen aan om in de Povi en de Interim Omgevingsverordening op te nemen dat de maatregelen ten aanzien van geur*

worden uitgebreid naar de rook van houtkachels en vuurkorven³. Normering ligt hier voor de hand in verband met de volksgezondheid. Dat betekent niet dat alles verboden wordt, maar wel dat omwonenden veilig adem kunnen halen zonder benauwd of ziek te worden. Bovendien is houtrook een bron van irritatie tussen buurtbewoners.

Ad 4.2.1 Duurzaam en robuust bodem- en watersysteem

Verdroging

Voorgesteld wordt enkele nieuwe waterwingebieden in te richten zoals Eemland en Eiland van Schalkwijk. Niet aan de orde is structureel natuurlijke waterwinning terugdringen en ingrijpend waterpeil verhogen in de *gehele* provincie. Denk aan het watergebruik door de landbouw, industrieën, zakelijke afnemers en particulieren met grote zwembaden⁴. De problemen van verdroging worden langzamerhand zo groot dat 'pappen en nathouden' niet meer helpt en ook de effecten en kosten 'de pan uit' rijzen. Voor het veenweidegebied staan in het ontwerp concrete doelstellingen in relatie tot bodemdaling. Voor herstel van biodiversiteit is grondwaterpeilverhoging in de gehele provincie nodig. Verdroging is naast mest een kritieke factor in biodiversiteitsverlies. Bij de inzet voor weidevogels ontbreekt vernatting en 'plas-dras' weilanden.

De vraag is dan ook om buiten het veenweidegebied en op de hogere gronden concrete streefcijfers voor beperking van het watergebruik en voor verhoging van het peil van grondwater en oppervlaktewater te geven en actief te werken aan meer 'plas-dras'.

Ad 4.2.2 Klimaatbestendige en waterveilige leefomgeving

Klimaatadaptatie

Wat wij onderbelicht vinden in de Povi is voldoende aandacht voor de beleidsmatige aspecten van klimaatadaptatie. Het wordt genoemd maar niet veel meer dan dat. Het aanpassen aan de klimaatverandering is een grote transitieoperatie. Die zal veel aandacht vergen op elk schaalniveau en ingrijpen op vrijwel elk aspect van het leven. Gezien de wereldwijde noodzaak en gedwongen door rechtszaken willen we in Nederland eindelijk ons deel bijdragen aan de energietransitie. De energiemaatregelen in dat kader helpen in dit land de vertraging van de wereldwijde klimaatverandering maar heel beperkt.

Nederland zal de komende tientallen jaren een steeds zuidelijker klimaat krijgen gekenmerkt door hete droge zomers en zachte regenrijke winters, meer een klimaat zoals in midden- en zuidwest-Frankrijk. *Dat heeft gevolgen voor wonen, leven, werken, natuur, waterhuishouding, landbouw, recreatie etc.* Aangezien in de Povi vooruit gekeken wordt naar 2040/2050, zal de provincie zich in deze omgevingsvisie moeten voorbereiden op een zeer ingrijpende klimaatverandering. *Wat nu over dit onderwerp in de Povi en in de regionale programmering⁵ wordt gepresenteerd is veel te weinig en vooral gericht op de kortere termijn.* Wij vragen de provincie dit punt in de Povi uit te bouwen.

³ In dit verband wordt verwezen naar het Schone Lucht Akkoord (SLA). De provincie heeft zich daar erg sterk voor gemaakt en heeft een succesvol uitvoeringsprogramma 'Gezonde Lucht' waar ook veel inwoners bij betrokken zijn.

⁴ Zie ontwerp Povi, pag. 67 Schema Bodem en Watersysteem: drinkwaterwinning, grondwateronttrekking voor de landbouw en industriële grondwaterwinning.

⁵ *Kader voor regionale programmering wonen en werken.* Behorend bij Statenvoorstel nr. 82156842 d.d. 1 /9/2020; vastgesteld 30-09-2020

Ad 4.3 Duurzame energie

De provincie heeft de ambitie om in 2040 energieneutraal te zijn op *eigen grondgebied*. Dit is niet conform het advies van het College van Rijksadviseurs (Via Parijs, 2019). Dit College benadrukt dat een belangrijk deel van de energietransitie met windturbines op zee kan worden gerealiseerd en dat er op het land terughoudendheid gewenst is met plaatsing daarvan. Ook minister Ollongren heeft zich onlangs in die zin op TV uitgesproken. Met de ambitie van energieneutraliteit in 2040 op eigen provinciaal grondgebied zet de provincie zichzelf vast. Zo'n ambitie is alleen haalbaar door grote aantallen grote windturbines te plaatsen. Het ontwerp stelt vrijwel het hele grondgebied van provincie Utrecht, zo'n 95% open voor plaatsing van windturbines. Dat gaat niet samen met kleinschalig cultuurlandschap zoals het rivierenlandschap Kromme Rijnstreek en het Langbroekerwetering gebied en evenmin met het open veenweidegebied waar vrij zicht essentieel is.

De provincie is gehouden aan het Europees Landschapsverdrag, dat verplicht tot bescherming van het cultuurhistorisch landschap. Een mogelijke oplossing is het aanwijzen van *concentraties van windturbines* en het overige deel van de provincie te ontzien, dus geen solitaire (groepjes) windturbines. *Ook zal een minimale afstand van windturbines tot natuurgebieden nodig zijn*, zoals 2500 meter van een Natura 2000 gebied en 1000 meter van een NNN-gebied en een zoekgebied voor uitbreiding daarvan.

Wat zonneparken/velden betreft verzoeken wij u deze alleen toe te staan op een manier die natuur-, biodiversiteit- en bodemvriendelijk is. Wij herinneren de provincie eraan dat het College van Rijksadviseurs zich heeft uitgesproken tegen plaatsing van zonneparken in natuurgebieden en op landbouwgrond. De natuur in Nederland is namelijk in een slechtere toestand dan in welke EU-lidstaat dan ook. Dit ondanks dat de Nederlandse landbouwgrond Europees gezien voor een deel zeer vruchtbaar is. Met het oog op goed rentmeesterschap voor komende generaties *verdient het aanbeveling tijdelijke plaatsing van zonneparken te koppelen aan eisen voor natuur en milieu in het kader van biodiversiteit en toekomstig hergebruik als landbouwgrond of natuurgebied.* Dit ontbreekt in het ontwerp.

Ad 4.4.1 Ruimte voor wonen en leven Regionale woningbouwprogrammering

Gemeenten vinden het van belang om op projectniveau keuzes te kunnen maken. Dat klinkt goed mits daarbij de waarden en kwaliteiten van de gemeenten worden gewaarborgd. *Een ongelimiteerde vrijheid voor de regionale woningbouwprogrammering zonder een integraal toetsings/afwegingskader m.b.t. ruimtelijke kwaliteit en omgevingswaarden⁶ ondersteunen wij niet, mede omdat de bevolking daar weinig invloed op kan uitoefenen⁷.* Verder vragen wij in de Povi extra aandacht voor 'natuur- en landschapsinclusief ontwerpen' in het kader van de woningbouw, zie ook pag. 113. *Stichting Beter Zeist ondersteunt - gezien de vele natuur- en omgevingswaarden die in het geding zijn - niet de extra woningbouw-ambitie van Zeist.* (zie ook **Verstedelijking**).

Ad 4.5.1 Een goed bereikbare provincie

Het voorlopig globaal aangeven van het mobiliteitsbeleid lijkt ons een goede zaak. De mobiliteit verandert namelijk snel, mede door het meer thuiswerken en het op kortere afstand recreëren. Dat zijn trends die invloed hebben op de behoefte aan particulier en

⁶ Denk aan waarden van aardkunde, natuur en milieu, landschap, cultuurhistorie.

⁷ zie ook de inspraaknotitie van Stichting Milieuzorg Zeist e.o.

openbaar vervoer, zowel qua aard als omvang. Daar komt bij dat de *positie van Schiphol* voorlopig is verzwakt waardoor het verkeersaanbod verandert c.q. vermindert. Kortom: ook op dit punt groeien de bomen niet tot in de hemel en de zakken van het subsidiërende Rijk beginnen leeg te raken zodat het lastiger wordt allerlei eerdere toezeggingen na te komen. En als de economische groei in de regio niet verloopt zoals eerder geambieerd, dan zal een aanpassing moeten plaatsvinden van het Programma U Ned. en het Mobiliteitsprogramma.

Ad 4.5.2 Ontwikkeling bij knooppunten Nieuwe kern bij Station Driebergen-Zeist

Wij raden dit af juist gezien de te verwachten lange termijnontwikkeling. Hoewel het landelijk beleid is om te verstedelijken bij OV-knooppunten is deze locatie daarvoor niet geschikt. Dit met het oog op de natuurlijke en cultuurhistorische omgeving en de ligging ervan in en nabij een knooppunt van ecologische verbindingzones. Rondom het station liggen zeer gewaardeerde groene bufferzones tussen Zeist, Driebergen-Rijsenburg en Odijk. Wanneer je nu centraal tussen deze kernen een nieuwe kern ontwikkelt (met ook nog woningbouw op landgoed De Reehorst) krijg je hetzelfde als bij station Ede-Wageningen is gebeurd. Kantoren, verstedelijking, ontgroening, aantasten van de provinciale cultuurhistorische hoofdstructuur (hier van de Stichtse Lustwarande), afknijpen van belangrijke ecologische passages⁸ en aaneengroeien van plaatsen.

Je kunt niet alles tegelijk zijn: zowel een aantrekkelijke groene poort tot de Heuvelrug en tot het Kromme Rijngebied als een nieuwe verstedelijkte kern van 3 plaatsen. Daar komt bij dat de 3 plaatsen bij elkaar nu al ongeveer 87.000 inwoners tellen, genoeg om een sneltreinstation te blijven claimen. Inwoners kunnen gemakkelijk per fiets of bus naar het station komen. Er is niets mis mee om een paar kilometer te fietsen door de Stichtse Lustwarande en dat is ook nog eens gezond voor lichaam en geest.

Ons verzoek is in de Povi op te nemen dat het knooppunt niet buiten het huidige stedelijke gebied (rode contouren) moet groeien.

Ad 4.5.3 Optimalisatie van netwerken wegen, OV en fiets HOV tussen USP en Amersfoort langs Zeist

Dit is onzes inziens een nieuw toekomstig hoofdpijndossier. De redenen zijn:

1. De noodzaak ervan is dubieus omdat het grootste deel van het traject (nog) niet door stedelijk gebied loopt. Gelede snelbussen kunnen dan volstaan en bovendien zijn hun trajecten veel flexibeler.
2. Het doortrekken van de lijn is problematisch gezien de beschikbare ruimte en kruisingen en de overlast voor de omgeving en de natuur.
3. De lijn zal veel geld kosten, zeer waarschijnlijk veel meer dan in eerste termijn zal worden geraamd. Dat betekent dan voor de aanliggende gemeenten dat hun financiële bijdragen ook groter zullen worden en het project financieel gezien een blok aan het been kan worden.
4. De aanleg van een tramlijn zal leiden tot minder fijnmazig vervoer om de lijn te laten renderen. Dat blijkt te gebeuren bij andere sneltramlijnen. Dat betekent meer overstappen voor reizigers waardoor de tijdwinst kan omslaan in onnodig tijdverlies.
5. Verder zorgt de aanleg van de lijn tot toekomstige verstedelijking van de

⁸ De ecologische verbinding tussen het gebied van Kromme Rijn en dat van de Langbroekerwetering enerzijds en het noordelijk deel van de Utrechtse Heuvelrug via de faunapassages bij Odijk (Rijksweg A12), landgoed Oostbroek ('De Wildsche Hoek' onder Rijksweg A28) en Griffenstein (Utrechtseweg: faunatunnel recent aangelegd!).

aangrenzende gebieden om de lijn te laten renderen. Daar zitten de huidige inwoners niet op te wachten.

6. Ten slotte blijkt in de praktijk dat een tramverbinding nogal eens gedurende korte of lange termijn uitvalt en in plaats daarvan bussen moeten worden ingezet hetgeen dan voor overlast zorgt voor de gebruikers van de lijn.

Kortom: liever geen sneltram, maar wel (driedubbel gelede) snelbussen.

Ad 4.6 Levend landschap, erfgoed en cultuur

Karakteristiek landschap Kromme Rijnstreek en Langbroeker Wetering

Uit het ontwerp blijkt dat de provincie zich voor wat natuur betreft vooral richt op de stuwwal(len). Maar het overgangsgebied van de stuwwallen naar de Rijn en Lek zijn mede door kwelwater vanuit de Heuvelrug voor natuur en biodiversiteit van groot belang, zie ook de Povi pag. 64. Het gaat om de landgoederenzone van de Stichtse Lustwarande, het gebied van de Langbroekerwetering en de Kromme Rijn. Het geheel is juridisch beschermd onder de Vogel- en habitatrichtlijnen. Zowel in Natura 2000 gebieden als elders komt daar het zeldzame essenhakhout voor, een habitatype dat Europees het hoogste niveau van bescherming kent. Daarnaast is het gebied van de Langbroekerwetering uniek door het slagenlandschap haaks op de stuwwal, met de ontginningswetering als een lint van middeleeuwse kastelen en latere landgoederen.

Toch blijkt uit kaarten bij het ontwerp niet dat de Povi voorziet in bescherming van dit bijzondere landschap, afgezien van de aanwijzing als stiltegebied (en de ligging binnen de groene contour). Dit is een omissie. De waarde van het gebied is vergelijkbaar met de strook met landgoederen langs de Vecht en het gebied is nog grotendeels gaaf bewaard gebleven⁹. Wij verzoeken de provincie daarom het gebied van de Langbroekerwetering en de Kromme Rijnstreek, dus inclusief de landschappelijke corridor tot de stad Utrecht, als 6^e karakteristiek landschap op te nemen in hoofdstuk 4.6 van het ontwerp (pag. 100). En het gebied van de Langbroekerwetering betere bescherming te bieden door het in de Interim Omgevingsverordening op te nemen als onderdeel van het NNN-netwerk. In het verlengde daarvan windturbines uit te sluiten en zonneparken alleen toe te staan onder strenge voorwaarden van landschappelijke inpassing en compensatie in de vorm van biodiversiteitsmaatregelen.

Graag zouden wij zien dat ook in Hoofdstuk 2.1 “Kwaliteiten, opgaven en positionering” de tekst als volgt wordt aangevuld: “Het Groene Hart en de Utrechtse Heuvelrug en het landschap van de Langbroekerwetering en Kromme Rijnstreek zijn waardevolle landschappen van nationale betekenis.”

Ad 4.6.1. Aantrekkelijke landschappen

Landgoederen

In het ontwerp (pag. 102) missen wij een doelstelling voor het behoud van de landgoederen waar Utrecht zo rijk aan is en die landschappelijk en qua biodiversiteit van groot belang zijn. *Wij vragen om in de omgevingsvisie meer ambitie uit te spreken ten aanzien van het behoud van de Utrechtse landgoederen.* Nu is uw visie voor het landschap vooral toegespitst op de grondslag ervan, de aardkundige waarden.

Kernrandzones

De aard en omvang van de eventuele verstedelijking van kernrandzones dient volgens de Povi in redelijke verhouding te staan tot het behoud en de versterking van de

⁹ Ontwerp Povi, p. 126: “De Langbroekerwetering. Dit is een cultuurhistorisch waardevol gebied met diverse landgoederen en buitenplaatsen, waar landbouw en natuur duurzaam samengaan.”

ruimtelijke kwaliteit ervan. Bij de begripsomschrijving worden echter in hoofdzaak agrarisch en recreatie, genoemd. *Wij pleiten ervoor in de begripsomschrijving van kernrandzones ook landschap, natuur en cultuurhistorie op te nemen.*

Ad 4.6.2 Toegankelijke cultuur en waardevol erfgoed Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht

Stichting Beter Zeist (met een ruimer werkgebied dan de gemeente) nam in 2015 het burgerinitiatief om te komen tot een 'Geopark Heuvelrug' voor het oostelijk deel van de provincie en het Gooi e.o. dus inclusief flankerende natte gebieden en stedelijke en dorpskernen. In 2013 was al het burgerinitiatief 'Geopark Gooi en Vecht' door Vrienden van het Gooi (2013) opgericht. Begin 2020 werden beide initiatieven geïntegreerd tot 'Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht', zie ook de actuele website met informatie en activiteiten www.geoparkhgv.nl en de **bijlage** met informatie over geoparken en dit initiatief.

De bedoeling van een Geopark is voor inwoners en bezoekers van het gebied meer aandacht en bewustzijn te ontwikkelen voor de ontstaansgeschiedenis van een gebied. Het gaat daarbij *primair* om de aardkundige waarden en de daarmee verband houdende waarden van levende natuur en cultuurhistorie en *secundair* ook educatie, recreatie en duurzame ontwikkeling van het gebied. Een Unesco-Geopark is een gebied met geologisch erfgoed dat mede van internationaal belang is.

Geoparken helpen het begrip te vergroten voor elementen zoals het duurzaam gebruik van natuurlijke rijkdommen en het beperken van de schade die natuurlijke verschijnselen en de mens kunnen aanrichten. Verder ontwikkelen Geoparken onder meer voorbeeldpraktijken voor het gebruik van hernieuwbare energie, de aanpassing aan de klimaatverandering en het stimuleren van duurzaam toerisme.

Er is nu een unieke situatie ontstaan van een gezamenlijk initiatief om de waarden en kwaliteiten van het gebied van het geopark in onderlinge samenhang te presenteren. Het ontwikkelen van het burgerinitiatief tot een Unesco-erkend Geopark betekent wel dat het initiatief vanuit het gebied breed gedragen zal moeten worden. In dat kader is het beleidsmatig aanhaken bij de omgevingsvisie van beide provincies van groot belang. Voor Noord-Holland is daar al een begin mee gemaakt. Wij stellen het als initiatiefnemer zeer op prijs dat de provincie Utrecht in de ontwerp-Omgevingsvisie in verband met aardkundige waarden op pag. 102 haar waardering uitspreekt voor het burgerinitiatief. Overigens gaat het bij een geopark zeker niet alleen om deze waarden zoals hiervoor aangegeven.

Om tot een UNESCO-nominatie te komen is echter meer nodig. Daarom wordt in de brief van 28 oktober van het bestuur van het geopark verzocht het volgende in de definitieve Omgevingsvisie op te nemen:

"De provincie waardeert en ondersteunt het burgerinitiatief en stippelt samen met Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht een route uit met de intentie te komen tot een breed gedragen aanvraag voor kwalificatie van het beoogde gebied tot Unesco Geopark."

In dit verband verzoeken wij de provincie om in de Povi aan dit verzoek tegemoet te komen. Dat kan bijvoorbeeld in par. 2.1 Kwaliteiten, opgaven en positionering Utrecht en par. 3.3 Provinciale belangen. Daarnaast kan een 'box' over het Geopark worden opgenomen en kan het Geopark in de Povi worden genoemd daar waar ook het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug wordt vermeld.

Ad 4.7.2 Duurzame landbouw

Op pag. 19 stelt het ontwerp ambities voor de landbouw ten aanzien van klimaat en energie, maar niet voor biodiversiteit. Dat kan en moet beter, want juist de landbouw is de belangrijkste oorzaak van biodiversiteitsverlies.

Wij vragen u daarom de zin over die ambitie op p. 19 als volgt aan te passen: *“Tot 2030 hebben we de ambitie dat de landbouw de nutriëntenkringlopen heeft gesloten, biodiversiteit ondersteunt in plaats van schaad, zelfvoorzienend in energie is en daarnaast deels ook opereert als groene energieproducent voor derden. Inzet voor klimaat mag daarbij niet ten koste gaan van biodiversiteit en het cultuurhistorisch landschap dat de biodiversiteit draagt. Landschapselementen dienen daarom behouden te blijven.”* Die laatste zin sluit aan bij de unanieme motie ter zake van de Tweede Kamer. *In dit verband vragen wij de provincie ook deze formulering te verwerken in paragraaf 4.7.2. en in themakaart 17 “Toekomstbestendige natuur en landbouw”.*

Landbouwgronden Kromme Rijngebied

Stichting Beter Zeist ondersteunt de wens van de gemeente Zeist dit gebied om te vormen naar natuurinclusieve landbouw. Daarenboven dringen wij aan om de doelstelling uit te breiden naar kringlooplandbouw. Het mestoverschot zorgt voor sterke aantasting van de biodiversiteit. In dit kwetsbare landschap zien wij bij voorkeur ook geen zonnevelden, zeker niet wanneer die gepaard gaan met ‘verhekkings’, bodemdegradatie en monocultures. Het invoegen van grootschalige energieopwekking zal integraal moeten worden afgewogen tegen de bestaande en beoogde natuur- en landschapswaarden. Het nu al zonder meer mogelijkheden zien voor een ‘energielandschap’ zoals de gemeente Zeist voorstelt is te kort door de bocht en ook strijdig met de nog af te wegen eigen criteria van de gemeentelijke Beleidsvisie Zonnevelden. Bovendien is de provincie als overheid gehouden aan het Europees Landschapsverdrag, dat verplicht tot bescherming van het cultuurhistorisch landschap. Dat is zeker van toepassing voor dit gebied met de landgoederenzone Amelisweerd, Rhijnauwen, Oostbroek, Niënhof, Wulpenhorst, Rijnwijck.

Ad Interim Omgevingsverordening en beleidsregels

Waardevolle houtopstanden elders in de gemeente Zeist

Stichting Beter Zeist ondersteunt niet het door de gemeente Zeist in haar zienswijze voorgestelde afvoeren van de aanduiding gebieden met waardevolle houtopstanden waar Zeist wil gaan bouwen¹⁰: Huis ter Heide West en Zuid, Sortie 16, WA-hoeve, de KNVB, het station D-Z, Almata-Den Engh (gedeeltelijk). Dergelijke gebieden beslaan wel degelijk (ook) waardevolle houtopstanden die gespaard kunnen dan wel moeten blijven. Nu al afwaarderen betekent in feite vrij baan om de betreffende opstanden (zonder nader onderzoek) te kappen ten behoeve van woningen. Bovendien is de bevolking hierover nooit geïnformeerd en werd dit onderwerp en de gehele zienswijze van de gemeente nooit met de Zeister bevolking besproken.

Wij zouden het zeer op prijs stellen wanneer u bovenstaande aanbevelingen ter harte neemt bij het afronden van de provinciale omgevingsvisie en de Interim Omgevingsverordening.

Vriendelijke groet,

¹⁰ Zie kaart met oude bosgroeiplaatsen/bosgroeiplaatsen.

Egbert Visscher
Stichting Beter Zeist

Stichting Beter Zeist

Bijlage: Informatie over geoparken en Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht / 2020

Betekenis van een Geopark

Een Unesco Geopark waardeert en geeft in onderlinge samenhang bekendheid aan alle bijzondere (inter)nationaal erkende waarden op het gebied van aardkunde, natuur en cultuurhistorie. Het laat het hele verhaal van de ontwikkeling van het gebied zien en draagt door middel van informatie, educatie en duurzame ontwikkeling bij aan bewustwording van de bevolking van de omgeving en aan een gezamenlijke gebiedsidentiteit van inwoners en bezoekers.

Doel van een Geopark

Het doel is het in samenhang beschrijven en toegankelijk maken van betrouwbare informatie over:

- Aardkundige en hydrologische waarden / ontstaansgeschiedenis;
- Natuurwaarden (levende natuur);
- Cultuurhistorische waarden: archeologisch, landinrichting, architectonisch, militair, infrastructuur (land- en waterwegen, waterhuishouding etc.), immaterieel (religieus, verhalen, legenden);
- Educatieve en recreatieve betekenis en activiteiten;
- Stimuleren van duurzame ontwikkeling van het gebied.

Leidende thema's Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht

Als leidende thema's gelden:

- De rol van het water in al zijn verschijningsvormen in de loop der tijd: landijs, sneeuwijs, smeltwater, oppervlakte- en grondwater, rivierwater en zee;
- de invloed van de mens;
- en de samenhang daartussen.

Opbrengsten Geopark

De opbrengsten van het gebied als Unesco Geopark liggen op het vlak van:

- Inventarisatie en stimulering van onderzoek t.a.v. de waarden van aardkunde, hydrologie, levende natuur en cultuurhistorie van het gebied;
- Alle (inter)nationale, regionale en lokale bijzondere gebiedswaarden in onderlinge samenhang beschreven en (digitaal) toegankelijk;
- Vergroten en verdiepen van de bekendheid met de kwaliteit van het gebied ten aanzien van deze samenhangende waarden;

- Bijdragen aan de ervaren gebiedsidentiteit van inwoners, organisaties, bedrijven, overheden en bezoekers;
- Samenwerking tussen direct betrokkenen voor een duurzame ontwikkeling van het gebied;
- Maatschappelijke en economische betekenis van het geopark voor educatie, recreatie en toerisme;
- De erkenning als Unesco geopark levert (inter)nationale naamsbekendheid op en versterkt het merk van de regio;
- De erkenning straalt af op in de regio bestaande en in ontwikkeling zijnde initiatieven ten aanzien van aardkunde, levende natuur, cultuurhistorie, educatie, recreatie, toerisme en duurzame ontwikkeling van het gebied.

De Unesco Geoparken

De Unesco-status van een geopark moet verdiend worden door als regio zelf het initiatief te nemen. Het European Geoparks Network (EGN), het Europese netwerk van Global Geoparks Network¹¹ (GGN) kiest hierbij voor een 'bottom-up' benadering vanuit de regio bij de totstandkoming van Unesco-Geoparken.

Kenmerken van UNESCO Global Geoparks

Onderscheidende kenmerken van een Unesco-geopark zijn onder meer:

- Een aaneengesloten, samenhangend gebied met een bijzondere associatie van natuur- en cultuurwaarden op basis van aardkundige kenmerken;
- Een geopark kan zowel buitengebieden als *stedelijke kernen* omvatten, in tegenstelling tot een natuurpark;
- Een nieuw Geopark is internationaal onderscheidend en stelt een aanvullend hoofdstuk of thema uit de aardgeschiedenis centraal;
- Gerichtheid op alle bijzondere waarden van het gebied dus op het gebied van aardkunde en hydrologie (de zogenaamde geowaarden), cultuurhistorie, levende natuur en landschap, educatie, recreatie/toerisme;
- Alle (inter)nationale, regionale en lokale bijzondere gebiedswaarden in onderlinge samenhang beschreven en (digitaal) toegankelijk;
- Vergroten en verdiepen van de bekendheid met de kwaliteit van het gebied ten aanzien van deze samenhangende waarden;
- Bijdragen aan de ervaren gebiedsidentiteit van inwoners, organisaties, bedrijven, overheden en bezoekers;
- Maatschappelijke en economische betekenis van het geopark voor educatie, recreatie en toerisme;
- Geen rol van het geopark als gebiedsbeheerder maar van aanvullende betekenis;
- Geoparken bieden geen nieuwe categorie bescherming, maar de Unesco-geosites daarbinnen dienen beschermd te zijn onder lokale, regionale of nationale wetgeving;
- Regionaal draagvlak vanuit de regio is voorwaardelijk door middel van samenwerking met en ondersteuning door overheden en organisaties op het werkterrein;

¹¹ Volgens de website van GGN: "The GGN was initially founded in 2004 as an international partnership developed under the umbrella of UNESCO and serves to develop models of best practice and set quality-standards for territories that integrate the protection preservation of Earth heritage sites in a strategy for regional sustainable economic development."

- In samenwerking met de diverse stakeholders in het gebied bijdragen aan duurzame ontwikkeling van het gebied;
- Internationale erkenning door middel van een speciale Unesco-kwalificatie;
- Lid van en deelname aan 'Global Geoparks Network' (GGN), het samenwerkingsplatform van Unesco Geoparken voor kennisuitwisseling, samenwerking en onderlinge hulp. Het 'European Geoparks Network' (EGN) fungeert als regionaal netwerk van GGN.